

REKOMENDACIJOS DUOMENŲ VALDYTOJAMS DĖL ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO ETIKOS KODEKSŲ RENGIMO

PRATARMĖ

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EB) (toliau – Direktyva) 27 straipsnis nustato, kad valstybė skatina duomenų valdytojus rengti etikos kodeksus (toliau – Kodeksas), kurie padėtų tinkamai įgyvendinti nacionalinės teisės nuostatas, susijusias su asmens duomenų apsauga.

Šių Rekomendacijų paskirtis – padėti duomenų valdytojams parengti etikos kodeksus dėl asmens duomenų tvarkymo, įgyvendinant Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatas praktikoje, atsižvelgiant į specifinius įvairių sektorių veiklos ypatumus.

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Kodekso tikslas – padėti duomenų valdytojams ir duomenų tvarkytojams tinkamai įgyvendinti Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių duomenų apsaugą, nuostatas.

2. Kodekso paskirtis – neperžengiant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme nustatytų ribų ir laikantis šiame įstatyme nustatytų duomenų apsaugos pagrindinių principų bei reikalavimų, reglamentuoti asmens duomenų tvarkymą, duomenų subjekto teisių įgyvendinimą, technines ir organizacines duomenų saugumo priemones.

3. Duomenų valdytojo, duomenų tvarkytojo ir jų atstovų darbuotojai, tvarkantys asmens duomenis, privalo laikytis patvirtintų kodeksų.

4. Kodeksas negali plėsti ar siaurinti Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo taikymo srities, taip pat Kodekso nuostatos negali prieštarauti šiame įstatyme nustatytiems duomenų apsaugos principams bei kitoms asmens duomenų tvarkymą reglamentuojančioms normoms.

4. Kodeksas taikomas duomenų valdytojui ar duomenų tvarkytojui, taip pat jų darbuotojams, tvarkantiems asmens duomenis, nepriklausomai nuo jų priėmimo į darbą sąlygų. Kodeksas taip pat taikomas visiems ekspertams (konsultantams) ir kitiems asmenims, kurie eidami savo pareigas sužino asmens duomenų paslaptis.

5. Kodeksui būdingi šie požymiai:

5.1. Kodeksas rengiamas savanoriškai;

5.2. Kodekso paskirtis apsiriboja galiojančio Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatų įgyvendinimu, tvarkant asmens duomenis tam tikrame sektoriuje arba tam tikru tikslu (-ais);

6. Kodekse vartojamos sąvokos turi būti suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme.

7. Duomenų valdytojas, duomenų tvarkytojas ir jų darbuotojai turi susilaikyti nuo įstatymų, kitų teisės aktų bei Kodekso nuostatų neatitinkančių bet kokių veiksmų ar elgesio.

8. Duomenų valdytojas, rengdamas Kodeksą, privalo atsižvelgti į kitus įstatymus bei teisės aktus, reglamentuojančius konkrečios srities, kurioje duomenų valdytojas vykdo veiklą ir tvarko asmens duomenis, teisinius santykius.

9. Duomenų valdytojas privalo nustatyti tinkamas organizacines priemones ir užtikrinti, kad jo duomenų tvarkytojai bei jų darbuotojai, tvarkydami asmens duomenis pagal duomenų valdytojo suteiktus įgaliojimus, laikytųsi Kodekso nuostatų. Siekiant tai įgyvendinti, būtina atsižvelgti į Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 24 straipsnį (Žin., 1996, Nr. 63-1479; 2003, Nr. 15-597), kuriame išdėstyti reikalavimai duomenų valdytojui ir

duomenų tvarkytojui. Parinktos priemonės turi būti tinkamos, siekiant apsaugoti asmens duomenis nuo visų rūšių neteisėto tvarkymo.

10. Duomenų valdytojas privalo užtikrinti, kad Kodekse įtvirtintos nuostatos būtų visiškai įgyvendintos ir nuolat kelti duomenų apsaugos lygį.

11. Duomenų valdytojas, duomenų tvarkytojas ar jų darbuotojai neturi naudotis informacija ar ją atskleisti, jei tokia informacija nėra viešai paskelbta ir jiems tapo prieinama ar žinoma, vykdant oficialias pareigas, siekiant asmeninės naudos ar interesų.

II. SPECIALIOSIOS NUOSTATOS

12. Duomenų valdytojo ar duomenų tvarkytojo įgalioti asmenys ir darbuotojai, atlikdami savo pareigas ir tvarkydami asmens duomenis, privalo laikytis pagrindinių asmens duomenų apsaugos principų:

12.1. asmens duomenys turi būti tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai, t.y., laikantis įstatymų;

12.2. asmens duomenys turi būti renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais, nustatytais prieš renkant asmens duomenis, ir po to tvarkomi šiuos tikslus atitinkančiais būdais; kiekvieno asmens duomenų tvarkymo sąlyga – duomenų valdytojas turi vienareikšmiai apibrėžti tikslus. Bendro pobūdžio įvardijimo, kaip antai: „dalykinis tvarkymas“, „banko (finansiniai) reikalai“, nepakanka. Tikslai turi būti aiškiai apibrėžti, kad duomenų subjektas ir/arba Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija juos galėtų identifikuoti. Tikslus būtina nustatyti prieš renkant duomenis. Tolesnis asmens duomenų tvarkymas turi būti suderintas su šiais tikslais. Tikslai turi būti teisėti. Duomenų valdytojas turi laikytis imperatyvaus tikslingumo principo, kurio pažeidimo nekompensuoja net duomenų subjekto sutikimas;

12.3. asmens duomenys turi būti tikslūs ir, jei reikia asmens duomenų tvarkymui, nuolat atnaujinami: duomenų tikslumas, naujumas ir išsamumas yra ypač svarbūs ir įvertinami pagal tikslus, dėl kurių jie tvarkomi. Pavyzdžiui, gydytojo diagnozė gali būti teisinga tuo atžvilgiu, kad ji buvo nustatyta tam tikru laiku, pasenę duomenys lieka aktualūs kaip įrodymai. Todėl duomenų valdytojas privalo reguliariai tikrinti ir atnaujinti duomenis, atsižvelgdamas į tikslus, dėl kurių jie tvarkomi;

12.4. asmens duomenų apimtis turi atitikti būtinąją asmens duomenims tvarkyti: kontroliuojant tvarkomų duomenų pobūdį ir apimtį, turi būti įtvirtintas proporcingumo principas. Kriterijus – duomenų valdytojo nustatytas tikslas;

12.5. asmens duomenys turi būti laikomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti, kai to reikia tiems tikslams, dėl kurių šie duomenys buvo surinkti ir tvarkomi: duomenų valdytojas nusistato ilgiausią asmens duomenų laikymo trukmę. Remiantis šia nuostata, duomenys turi būti laikomi tokiu pavidalu, kad duomenų subjekto tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, nei tai yra reikalinga tais tikslais, dėl kurių jie buvo surinkti.

12.6. asmens duomenys turi būti saugomi ne ilgiau, nei to reikalauja duomenų tvarkymo tikslai: leistina asmens duomenų laikymo trukmė vertinama pagal (teisėtą) tvarkymo tikslą. Laikymo trukmė gali būti pratęsta, jei duomenys, leistinu būdu pasikeitus tikslui, toliau saugomi istoriniais, statistiniais arba moksliniais tikslais.

13. Duomenų valdytojo pareiga yra užtikrinti, kad būtų laikomasi pagrindinių duomenų apsaugos principų. Duomenų valdytojas turi imtis atitinkamų organizacinių priemonių (įsakymai, nurodymai, rekomendacijos), kad asmenys, kurie jo pavedimu atlieka asmens duomenų tvarkymo operacijas, laikytųsi valdytojui galiojančių prievolių. Šios priemonės turėtų būti nurodytos Kodekse. Kai asmens duomenis tvarko tvarkytojas, tai turėtų reglamentuoti sutartis.

III. DUOMENŲ SUBJEKTŲ TEISĖS

14. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo tikslas – ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ryšium su asmens duomenų tvarkymu. Ruošiant Kodeksą yra ypač svarbu numatyti, kaip, koku būdu duomenų subjektas galės naudotis ir įgyvendinti savo teises. Duomenų valdytojas Kodekse turi nustatyti tvarką, pagal kurią duomenų subjektai galės įgyvendinti ir ginti savo teises, kurios yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, būtent:

14.1. žinoti (būti informuotam) apie savo asmens duomenų tvarkymą: duomenų valdytojas privalo informuoti duomenų subjektą, kurio asmens duomenis jis renka tiesiogiai iš jo, apie savo (duomenų valdytojo) ir savo atstovo, jei šis yra, tapatybę ir nuolatinę gyvenamąją vietą ar buveinę, koku tikslu tvarkomi duomenų subjekto asmens duomenys ir kam jie teikiami, išskyrus atvejus, kai duomenų subjektas tokią informaciją turi. Duomenų valdytojas, kuris asmens duomenis apie duomenų subjektą renka ne iš duomenų subjekto, privalo apie tai informuoti duomenų subjektą iki asmens duomenų tvarkymo pradžios, jeigu įstatymai ar kiti teisės aktai neapibrėžia tokių duomenų rinkimo ir teikimo tvarkos. Šiuo atveju duomenų valdytojas privalo duomenų subjektui suteikti informaciją apie savo (duomenų valdytojo) ir savo atstovo, jei šis yra, tapatybę ir nuolatinę gyvenamąją vietą ar buveinę, taip pat iš kokių šaltinių ir kokie duomenų subjekto asmens duomenys renkami ar kokius ketinama rinkti, koku tikslu jie tvarkomi ar juos ketinama tvarkyti, kam teikiami ar ketinama teikti, išskyrus atvejus, kai duomenų subjektas tokią informaciją turi. Kai duomenų valdytojas renka ar ketina rinkti asmens duomenis iš duomenų subjekto ir juos tvarko ar ketina tvarkyti tiesioginės rinkodaros tikslais, jis privalo informuoti duomenų subjektą prieš teikdamas duomenų subjekto duomenis tretiesiems asmenims pirmą kartą.

Informacijoje apie duomenų valdytojo tapatybę turi būti bent jau jo vardas ir pavardė bei adresas, kuriuo duomenų subjektas, esant reikalui, galėtų kreiptis. Jei su šiais elementais neįmanoma nustatyti konkrečios tapatybės, pavyzdžiui, kai duomenų valdytojas yra fizinis asmuo ir sutampa pavardės/vardai, reikia nurodyti kitus duomenis, kol bus nustatyta konkretaus asmens tapatybė. Be šių minimalių duomenų neprivalomai gali būti nurodyti ir kiti naudingi duomenys: telefono, fakso numeris arba elektroninio pašto adresas;

14.2. susipažinti su savo asmens duomenimis ir kaip jie yra tvarkomi: duomenų subjektui turi būti suteikta teisė gauti informaciją apie su juo susijusių duomenų kilmę ir panaudojimą. Numatyta nuostata, kad duomenų subjektas informaciją gauna laisvai ir nekliudomai, išskyrus įstatymų numatytus atvejus;

14.3. reikalauti ištaisyti, sunaikinti savo asmens duomenis arba sustabdyti savo asmens duomenų tvarkymo veiksmus, kai duomenys tvarkomi nesilaikant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatų: jeigu duomenų subjektas, realizuodamas teisę į informaciją, nustato, kad tvarkymas neatitinka įstatymo reikalavimų, kad duomenys apie jį yra neteisingi arba nepilni, tada jis gali reikalauti, kad jie būtų pataisyti, užblokuoti arba ištrinti.

15. Duomenų valdytojas turi imtis visų reikalingų priemonių, kad duomenų subjektas galėtų įgyvendinti savo teises. Duomenų subjektui kreipusis į duomenų valdytoją, norint susipažinti su savo asmens duomenimis ir kaip jie yra tvarkomi, duomenų valdytojas privalo supažindinti duomenų subjektą su jo asmens duomenimis, saugomais ar tvarkomais duomenų valdytojo, asmeniui pateikus asmens tapatybę įrodantį dokumentą.

16. Duomenų subjekto prašymu, duomenų valdytojas privalo pataisyti jo asmens duomenis, kurie, duomenų subjekto manymu, yra neteisingi, neišsamūs ar netikslūs, laikydamasis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme nustatytų reikalavimų.

17. Duomenų valdytojas turi užtikrinti, kad visa reikalinga informacija duomenų subjektui būtų pateikiama aiškiai, suprantamai bei priimtina forma.

IV. KONFIDENCIALUMO IR SAUGUMO NUOSTATOS

18. Kodekse turi būti numatyta, kad duomenų valdytojas privalo įgyvendinti tinkamas organizacines ir technines priemones, skirtas asmens duomenims nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo apsaugoti. Minėtos priemonės turi užtikrinti tokį saugumo lygį, kuris atitiktų saugotinių asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką. Jei duomenų valdytojas įgalioja duomenų tvarkytoją tvarkyti asmens duomenis, jis privalo parinkti tokį duomenų tvarkytoją, kuris garantuotų reikalingas technines ir organizacines duomenų apsaugos priemones ir užtikrintų tokių priemonių laikymąsi. Duomenų valdytojas, imdamasis tinkamų saugumo priemonių, turi atsižvelgti į Lietuvos ir tarptautinius standartus, taip pat į Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos rekomendacijas, kurios yra paskelbtos Inspekcijos interneto svetainėje www.ada.lt.

19. Duomenų valdytojas ar jo įgalioti asmenys, darbuotojai turi laikytis konfidencialumo principo ir laikyti paslapyje bet kokią su asmens duomenimis susijusią informaciją, su kuria jie susipažino vykdydami savo pareigas, nebent tokia informacija būtų vieša pagal galiojančių įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas. Tokiais asmenimis gali būti duomenų valdytojo darbuotojai, laisvai samdomi darbuotojai, savarankiški rangovai ir jų darbuotojai, vykstantys duomenų valdytojo nurodytą veiklą pagal jo atskirus nurodymus. Asmenys pažeidžia šią prievolę net tik tada, kai veikia ne pagal duomenų valdytojo nurodymus, bet ir jei veikia be jo nurodymo. Konfidencialumo principo darbuotojai turi laikytis ir pasibaigus darbo santykiams. Konfidencialumo principas taip pat reiškia, kad asmenims, tvarkantiems asmens duomenis, be duomenų valdytojo sutikimo draudžiama juos atskleisti, gavus trečiųjų šalių prašymus dėl tokio atskleidimo. Duomenų tvarkytoją duomenų valdytojas turi kruopščiai pasirinkti ir kontroliuoti, kaip jis laikosi saugumo reikalavimų.

20. Duomenų valdytojas turi užtikrinti, kad jo ir jo duomenų tvarkytojo (-ų) darbuotojai, tvarkantys asmens duomenis, įsidarbindami ir dirbdami raštu įsipareigotu saugoti asmens duomenų paslaptį, jei šie asmens duomenys neskirti viešam skelbimui. Šis įsipareigojimas galioja pasibaigus darbo santykiams, perėjus dirbti į kitas pareigas arba pasitraukus iš valstybės tarnybos.

21. Kodekse gali būti numatyta, kad siekiant užtikrinti aukštesnį duomenų apsaugos lygį, duomenų valdytojas gali paskirti atsakingą darbuotoją, kuris pasirašytinai supažindina naujai priimtus darbuotojus su kodeksu ir užtikrina, kad šio kodekso 21 punkte paminėti darbuotojai įsipareigotu saugoti asmens duomenų paslaptį.

22. Darbuotojai gali susipažinti tik su tais dokumentais ir failais, su kuriais susipažinti jie buvo įgalioti, taip pat naudotis šiais dokumentais ir failais vykdant oficialias pareigas ir padaryti juos prieinamais tik įgaliotiems asmenims.

23. Darbuotojai turi užkirsti kelią atsitiktiniam ar neteisėtam asmens duomenų sunaikinimui, pakeitimui, atskleidimui, taip pat bet kokiam kitam neteisėtam tvarkymui, saugodami dokumentus tinkamai ir saugiai (įskaitant ir vadinamąją „tuščio stalo taisyklę“ (clean desk policy) bei vengiant bereikalingų kopijų darymo).

24. Darbuotojai, kurių kompiuteriuose saugomi asmens duomenys arba iš kurių kompiuterių galima patekti į vietinio tinklo sritis, kuriose yra saugomi asmens duomenys, savo kompiuteriuose turi naudoti slaptažodį, sudarytą iš ne mažiau kaip 7 simbolių, iš kurių bent vienas turi būti skaičius. Šiuose kompiuteriuose taip pat turi būti naudojamas „screen saver“ su slaptažodžiu. Slaptažodžiai neturi sutapti su darbuotojo ar jo šeimos narių asmeniniais duomenimis. Esant reikalui (pasikeitus darbuotojui, iškilus išilaužimo grėsmei ir pan.) slaptažodžiai turi būti keičiami. Šiuos slaptažodžius saugo ir juos gali žinoti tik darbuotojas, dirbantis su konkrečiu kompiuteriu. Užrašyti slaptažodžiai užklijuotame voke perduodami įstaigos ar įmonės vadovui (toliau – vadovui) ar kitam jo įgaliotam asmeniui ir naudojami tik būtinu atveju.

25. Darbuotojų kompiuteriuose esantys asmens duomenų turintys failai neturi būti „matomi“ (shared) iš kitų kompiuterių. Šiuose kompiuteriuose rekomenduojama kartą per mėnesį atnaujinti antivirusinę programą.

26. Ne rečiau kaip kartą per mėnesį rekomenduojama daryti darbuotojų kompiuteriuose esančių failų su asmens duomenimis kopijas (backup). Už savalaikį kopijavimą turi būti paskirtas atsakingas darbuotojas. Praradus ar sugadinus šiuos failus, atsakingas darbuotojas turi ne vėliau kaip per 7 darbo dienas atstatyti duomenis.

27. Video stebėjimas ir su tuo susijęs duomenų tvarkymas turi būti organizuotas taip, kad į stebėjimo lauką nepakliūtų didesnė nei būtina reikalinga teritorija (patalpa, patalpos dalis) ar daugiau nei būtina reikia asmenų. Teritorijoje, kurioje vykdomas video stebėjimas, turi būti matomose vietose iškabinta informacija apie tai, kad teritorija yra stebima (pvz., parduotuvėse tokia informacija turi būti aiškiai matoma įeinant į parduotuvę, degalinėse – įvažiuojant į degalinę, o jei tai neįmanoma, prieš pilantis degalus).

28. Jei yra vykdomas telefoninių pokalbių įrašymas (teikiamų paslaugų kokybei pagerinti ar kt.), duomenų subjektas, kurio pokalbis įrašomas (skambinantysis asmuo), turi būti informuotas prieš atliekant tokį įrašymą. Išimtyms taikomos teisėtai informacijos ir susijusių srauto duomenų įrašymui, atliekamam teisėtai verslo praktikos metu, kad būtų galima pateikti komercinio sandorio ar kitokios verslo komunikacijos įrodymus (Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo (toliau – ERĮ) 63 straipsnio 3 dalies nuostatos (Žin., 2004, Nr. 69-2382)). Iškilus ginčui dėl tokio telefoninio pokalbio interpretavimo, duomenų subjektas turi teisę paklausti tokį pokalbį ir/arba gauti šio pokalbio įrašo išklotinę.

29. Įstatymų (ERĮ 65 straipsnio 4 dalis) ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka galima apriboti naudotojų teises į privatumą, susijusį su linijos, iš kurios skambinama, nustatymu, kai būtina susekti erzinančius, piktavališkus skambučius, taip pat teisę į privatumą, susijusį su linijos, iš kurios skambinama, nustatymu ir vietos nustatymo duomenimis, kai būtina padėti pagalbos tarnyboms kuo veiksmingiau atlikti savo funkcijas. Šių nuostatų įgyvendinimo tvarka nustatyta 2003 m. vasario 12 d. Vyriausybės nutarime Nr. 212 „Dėl ryšio linijos, iš kurios skambinama, nustatymo draudimo netaikymo tvarkos patvirtinimo“.

30. Techninėmis ir organizacinėmis priemonėmis turi būti užtikrinta, kad šio Kodekso 28 ir 29 punktuose nurodytais būdais gautais asmens duomenimis nebūtų manipuluojama ir kad tokie duomenys būtų apsaugoti nuo neleistino priejimo ar panaudojimo.

31. Šiose rekomendacijose paminėtos tik kai kurios saugumo priemonės, kurių reiktų imtis tvarkant asmens duomenis.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

32. Siekiant Kodeksui suteikti daugiau reikšmės, parengus Kodeksą, tikslinga jį pateikti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos vertinimui. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, įvertinusi parengtą Kodeksą, pareiškia savo nuomonę, ar pateiktasis Kodeksas atitinka įstatymo reikalavimus.

Atnaujino:

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos

Informacijos ir technologijų

vyr. specialistas

Zigmantas Medutis

2005-04-20